

*В. Ю. СВЯТНЕНКО, канд. екон. наук, доц.
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)*

ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 35–36

У перехідних економіках формування підприємницького сектора пов'язане не тільки з об'єктивними причинами його існування, а й з існуючими економічними обставинами (реструктуризацією економіки, інституційними змінами у відносинах власності, безробіттям тощо). За цих умов становлення і розвиток малого підприємництва є результатом взаємодіючих зовнішніх і внутрішніх чинників (не завжди сприятливих), формальних і неформальних зв'язків між підприємницькими структурами, владою тощо. До основних зовнішніх чинників належать такі:

- правова база функціонування малого підприємництва;
- позитивні зрушення в економіці України та підтримання економічного зростання протягом останніх трьох років;
- розвиток банківської системи України та зміцнення довіри до неї як складової кредитної системи;
- збільшення обсягів та підвищення ефективності банківського кредитування інвестиційної діяльності;
- незацікавленість комерційних банків у кредитуванні малих підприємств;
- існування складної податкової системи в Україні.

До внутрішніх чинників розвитку малого підприємства належать такі:

- незначний первісний капітал, необхідний для розвитку бізнесу;
- можливість у разі потреби оперативно змінювати структуру й механізм функціонування, тобто адаптуватися до змін у середовищі;

- економічна самостійність суб'єктів ринкової економіки (у виробничій і комерційній діяльності) та ін.

В Україні у 2000 р. функціонувало 217,9 тис. малих підприємств (порівняно з 1998 р. приріст становив 25,7 %). Із загальної кількості діючих у 2000 р. малих підприємств 11,4 % було створено у звітному році, майже дев'ять із десяти шляхом утворення абсолютно нового підприємства. При створенні малого підприємства насамперед постає проблема визначення розміру капіталу, у тому числі мінімального. Склад фінансових ресурсів малих підприємств обмежений, оскільки в їх формуванні не беруть участі цінні папери, зокрема акції. Це зумовлено тим, що підприємства мають незначну вартість майна, зокрема необоротних та оборотних активів. Ось чому важливою умовою створення малого підприємства є визначення мінімального розміру первісного капіталу, яким (у цьому разі) є статутний капітал, що формується за рахунок внесків засновників.

Для організації бізнесу власнику необхідно мати первісний капітал у розмірі, достатньому для придбання оборотних і необоротних активів. Проте для підтримання і розвитку бізнесу власнику необхідно збільшувати розмір статутного капіталу. Це можна зробити за рахунок:

- додаткового залучення коштів засновників підприємницької діяльності (такий шлях не повною мірою вигідний для власника бізнесу, оскільки частку прибутку він повинен віддавати залученим засновникам);
- використання рухомого і нерухомого майна власника з метою збільшення розміру статут-

ного капіталу (прийнятний шлях для власника бізнесу);

- залучення довгострокового кредиту на прийнятних умовах (для отримання такого кредиту необхідно розробити техніко-економічне обґрунтування доцільності й достатньої прибутковості малого підприємства. Проте за результатами фінансової діяльності 2000 р. 63,4 % малих підприємств отримали 4,6 млрд грн прибутку, а у решти 36,6 % утворилось 3,6 млрд грн збитків. У цьому зв'язку реальною можливістю отримання довгострокового кредиту на прийнятних умовах незначна).

Досвід переконує, що переважна більшість суб'єктів малого бізнесу має потребу у кредитуванні (насамперед пільговому) для поповнення обігових коштів і капітальних вкладень. Для малих підприємств у витратності виробництва (за даними 2000 р.) характерними є незначні суми амортизаційних відрахувань (близько 6 %), проте значні обсяги матеріальних витрат (43,3 %) та інших операційних витрат (30,9 %), що включають плату за взяті в оренду основні засоби, оплату послуг сторонніх організацій та ін. Тому інвестиційна політика малих підприємств спрямована насамперед на поповнення матеріальних активів (97,4 % загальної суми валових інвестицій в основний капітал). Серед інвестицій у матеріальні активи переважає частка вкладень на придбання (виготовлення) нових основних засобів (56,4 %), з яких на торговельні підприємства спрямовано 27,6 %, а на промислові — 25 %.

Проте зазначимо, що більшість підприємців просто неспроможні витримати вимоги банків щодо забезпечення кредитів або гарантій їх повернення з високими відсотками. Тому банки не зацікавлені працювати з малими підприємствами і віддають перевагу кредитуванню підприємств, які забезпечують значно більший прибуток порівняно з мікрокредитуванням малого бізнесу. Але й банкам необхідно вирішувати власні проблеми, пов'язані з недостатнім рівнем капіталізації банківської системи, збитковою діяльністю окремих установ, значною часткою непрацюючих активів, зокрема дебіторською заборгованістю. Серед причин погіршення фінансового стану окремих банків, невиконання ними економічних нормативів (навіть банкрутство деяких з них) основною є збитки у кредитній діяльності цих банків, які виникають внаслідок несплати відсотків за користування кредитами та

неповернення позик. Варто зазначити, що організація кредитування позичальників комерційними банками насамперед залежить від кредитної політики, яку здійснює держава в особі своєї головної кредитної установи — центрального банку, і лише в другу чергу — від тактики і стратегії банку-кредитора. Тому зазначені проблеми і малих підприємств, і банків без державного регулювання триватимуть ще довгий час.

І оскільки законами України "Про державну підтримку малого підприємства" від 19 жовтня 2000 р. та "Про національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні" від 21 грудня 2000 р. передбачається фінансування програм підтримки малого підприємства (за рахунок Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів, коштів, одержаних від приватизації державного і відчуження комунального майна, та інших джерел не заборонених законом фінансування), то певну частину обсягу щорічних бюджетних асигнувань на державну підтримку малого підприємства доцільно було б використати як гарантію для отримання кредитів підприємцями. Тим більше, що в Україні існує об'єктивна необхідність створення інституту гарантій, та й зарубіжний досвід засвідчує популярність такої форми підтримки підприємництва. Окрім того, важливо також законодавчо вирішити питання щодо механізму надання таких гарантій, а також передбачити можливість стимулювання комерційних банків, які б надавали пільгові довгострокові кредити, насамперед виробничим малим підприємствам. За таких умов (у разі потреби) можна було б регулювати розвиток малого підприємництва в окремих сферах чи галузях промисловості або переміщення активності малих підприємств з торговельно-посередницької сфери (яка є найпривабливішою; у цій сфері в 2000 р. засновано 45,4 % малих підприємств від загальної кількості новостворених, тоді як у виробничій — 14,7 %) у виробничу і навпаки. У результаті реалізації зазначених пропозицій можна сподіватись на підвищення конкурентоспроможності малих підприємств найближчим часом.

Література

1. *Бюлетень* НБУ. — 2001. — № 4. — С. 50–51, 69.
2. *Вісник* НБУ. — 2002. — Січ. — С. 14.
3. *Фінанси* України. — 2002. — Берез. — С. 120–128.